geloofd; dat dus Ds B. het probleem geen oogenblik stelt, gelijk het is, dat hij de door ons erkende en aangegeven maatstaven voor den tekst-critischen arbeid niet noemt, dat hij dus ook nu weer oneerlijk is, en daarom op heel zijn geschrijf verder geen letter antwoord meer verdient. We hebben hem blijkbaar te zacht beoordeeld; het scherpere oordeel van Prof. Aalders wordt gerechtvaardigd uit de feiten.

Prof. Aalders haalde „De Wekker" aan; en dat was bizonder leerzaam. Ook om het blad te begrijpen. Toen het lang geleden recenseeren kon, zonder direct „gevaar", ging het, gelijk nu blijkt, met Prof. Aalders mee. Toen, in de laatste weken, het blad zijn beweringen in den strijd der geesten komen zag, doordat Ds Berkhoff een ingezonden stukje over het geval aanbood, vergenoegde de redactie zich met een niets-zeggend citaatje uit Van Lingen, waar men alle kanten mee uit kon.... De eerste, onbewimpelde aanvaarding van Prof. Aalders' werk scheen vergeten: het ging immers nu in een concreet geval tegen de Gereformeerde Kerken en de Vrije Universiteit.

En zoo wordt nu ons volk verscheurd. En straks krijgen we een gedachtenisfeest met veel eenheidszuchtjens — ins Blaue hinein.

Brummelkamp — tegenover Prof. Visscher.

Prof. Visscher, die bij gebrek aan argumenten zich met wat groote woorden vergenoegt, heeft gemeend, het volk een dienst te doen, door een tegenstelling te poneeren tusschen de hedendaagsche Gereformeerden en de vroegere Gereformeerden; zulks dan in verband met het feit, dat bij de hedendaagsche een strooming is, die bepaalde liederen zouden willen zingen in de kerk (andere, en onder andere verhoudingen, dan Prof. Visscher's kerk zingt). Hij is gewezen op het zakelijke verschil tusschen de liederen, die bij ons op het program staan, en den concreten gezangenbundel van de kerk van Prof. Dr H. Visscher. Natuurlijk is daarop met geen enkel woord geantwoord. Het treft evenwel, dat Dr R. D. Kraan juist terzelfder tijd in het „Kerkblad der Geref. Kerken van Hoek van Holland, enz." een historische herinnering ophaalt:

> Toen de Hervormde Ds Schouten van Utrecht in de „Sprokkelaar" Brummelkamp aangaande de gezangenkwestie onjuiste dingen in de schoenen schoof, herinnerde deze hem er aan,
>
> „dat het niet de vraag was of is, of de gezangenbundel bij de Hervormden in gebruik goed was of slecht en vooral niet of ik niet uitnemende verzen er in vinden kan, die ik even blijmoedig zingen kan als dat van Da Costa:
>
> „Ja de Heer is opgestaan,
> Gods bazuinen zullen klinken!
> De eerste dingen zijn vergaan,
> Nieuwe heemlen zullen blinken!
> Nieuwe tijden vangen aan —
> God is scheppend opgestaan!"
>
> Maar, dat het de vraag was of zulk een Kerkbestuur, dat de waarheid, dat de belijdenis loslaat, in het al of niet gebruiken van dat boek een hoofdzaak mocht maken en zulks te minder daar de voorrede ons zoo vriendelijk er mede ontmoet als geliefde Broeders en Zusters, wien zij dit boek ten gebruike niet oplegt of opdringt, maar aanbiedt, aanbiedt als een weldaad."
>
> Hieruit blijkt ten eerste dat Brummelkamp alleen hierom bezwaar had om de Hervormde gezangenbundel te gebruiken, omdat hij was ingevoerd door zulk een kerkbestuur dat zelf onwettig ontstaan was en dat bovendien de belijdenis en de waarheid losliet. Maar hieruit blijkt ten tweede niet minder, dat Brummelkamp geen bezwaar had om naast de psalmen ook andere liederen te zingen, waarbij hij — merkwaardiger wijze — als voorbeeld noemt een lied, dat thans in het liturgie-rapport voorgesteld wordt.
>
> Vrage: wie heeft nu de geest van de vaderen der Scheiding in zich, hij die van wege de voorgestelde uitbreiding allerlei verdachtmaking en laster aangaande de Gereformeerde Kerken rondstrooit; of hij die de voorgestelde liederen aanvaarden wil, waaronder er zelfs één is, dat vader Brummelkamp met name aangewezen heeft?

Als Prof. Visscher prijs stelde op rustig debat, kon hij hier werk krijgen. Maar tot nu toe weigert hij elk zakelijk gesprek over zijn jongste uitvallen.

Niettemin zullen we hem ook het volgende verhaal van Dr Kraan niet onthouden:

> Brummelkamp overleed Zaterdag 2 Juni 1888. Juist veertien dagen te voren, op den vooravond van Pinksteren, had Brummelkamp tot voorbereiding van het feest, nog met zijn gezin drie coupletten uit Da Costa's Pinksterlied gezongen: Ja, de Trooster is gekomen, Jezus ging van d' aarde heen! enz. — weer een lied, dat nu bij de uitbreiding wordt voorgesteld. En op den laatsten avond van zijn leven, vlak voor zijn sterven, liet hij de zijnen met zich het avondlied zingen:
>
> En zoo ik nooit weer mocht ontwaken,
> Aan U beveel ik dan mijn geest,
> Om voor den troon die rust te smaken,
> Die hier mijn uitzicht is geweest.

En met dit lied is Brummelkamp toen de eeuwige rust ingegaan (zie De Bazuin van 8 Juni 1888).

Versta men mij goed. Ik vertel dit niet, om aan het sterfbed van Brummelkamp argumenten vóór of tegen de inrichting van onzen eeredienst te ontleenen. Maar ik deel dit wel mede als inleiding tot het volgende. Want een dergelijk gebruik van dit voorval maakte wel dezelfde Nieuwe Sprokkelaar.

Dat blad had de onkiescheid, om na Brummelkamp's sterven te schrijven: „opmerkelijk, de man die een Evangelisch gezang voor de openbare aamenkomst der gemeente afkeurde, schikte zich om zijnen God te ontmoeten met een gezangvers op de lippen."

Hiertegen kwam terecht De Bazuin van 14 September 1888 in verzet, en drukte nog eens af een gedeelte van de verklaring, die Brummelkamp zelf over zijn uitgang uit de Hervormde Kerk had gegeven:

„Het Gezangboek, sedert 1807 in de kerk ingevoerd, was mij reeds eenen geruimen tijd bekend, als in geest en strekking niet alleen, maar ook in doel van invoering, met de Gereformeerde leer in strijd. Veel was ik hiermede, sedert eenigen tijd werkzaam geweest, thans was het mij niet mogelijk dit boek langer bij de openbare Godsdienstoefening te gebruiken. Vandaar dan ook, dat ik, op dien Zondagavond aan de gemeente bekend maakte, dat ik mij er voortaan niet langer van zoude bedienen."

Wij komen dus ook hier tot dezelfde conclusie: Brummelkamp is begonnen met gezangen te laten zingen. En toen hij later den hervormden bundel niet meer wilde gebruiken, was dit niet omdat hij tot de overtuiging gekomen was, dat in den eeredienst alleen de psalmen behooren, maar omdat zijn oogen waren opengegaan voor den inhoud en vooral ook voor de verkeerde invoering van den bestaanden bundel.

Zoo is, naar het getuigenis van een der vaders der Scheiding zelf, de toedracht der zaken geweest.

Ondanks de heeren Visscher, Van der Schuit, Kersten, die in dit opzicht één lijn van onzakelijkheid trekken (en daarin de geesten drijven in kersteniaansche richting, wijl de schare immers de handen strekt naar wie het sterkst in de schijnbare consequentie lijkt) is zóó de geschiedenis, en is dit de geest van vóór 1892. Was er toen geen sectegeest rondgegaan, dan zou de normale ontwikkeling van het eenvoudige denken niet zóó gehinderd zijn en.... worden. Wat de vrucht is van de heeren Visscher en Van der Schuit, en wie in de oogen des volks het verst het heeft gebracht in hun doordraven-zonder-rem, leert volgende ontboezeming van den heer Kersten:

> Men ontzag zich niet, de aloude Nederlandsche Geloofsbelijdenis aan te randen; men schroomt niet te spreken van uithouw der Belijdenis; men drijft den invoer van gezangen. Wat zal nog volgen? Het zichtbare verval verwondert ons niet. Een kerk gebouwd op „veronderstelde wedergeboorte" en saamgesteld uit „vermoedelijke hemelburgers" moet zinken. Het gevolg van de verderfelijke leer, in de Geref. Kerken gehuldigd, kan niet uitblijven, al is er uiterlijk veel waarop men zich beroemt. Rome heeft ook schitterende kerken en eeredienst; Rome gaat in het zichtbare op en is dood. En het geroep om gezangen, wij kunnen het niet anders zien, is teeken van den doodelijken toestand der z.g. Geref. Kerken.

Wil men nu heusch, dat wij voor zoo iets nog eerbied zullen hebben?

De oude palen niet verzetten.

Wat hieronder volgt, is deels reeds eerder in ons blad geschreven. Maar het kan zijn nut hebben, toch ook nu over te nemen wat Ds J. Meester van Brouwershaven schrijft in de „Geref. Kerkbode van Schouwen-Duiveland en Tholen":

> De oude palen niet verzetten!
>
> Dit is een woord, aan den Bijbel ontleend, dat ongeveer tot een vaststaande uitdrukking is geworden in den volksmond. En er zijn vele van die uitdrukkingen uit de Bijbeltaal die zoo langzamerhand tot spreekwoorden zijn geworden, zonder dat daarbij meer aan de eigenlijke beteekenis, die deze woorden in den Bijbel hebben, wordt gedacht.

Ter toelichting schrijft Ds Meester:

> Met de „oude palen" uit het Spreukenboek worden nu zeer waarschijnlijk niet bedoeld de eenvoudige kleine grenssteenen die de particuliere akkers van elkaar onderscheidden, want deze bezittingen wijzigden zich natuurlijk in den loop van den tijd nogal eens door overerving en door uitsterving. Maar die „oude palen" waren de steenen die de grens vaststelden van het groote gebied van een geheel geslacht; later van een geheel dorp of stadje. Denk maar aan Bethlehem, waar de nakomelingen van Isaï eeuwen later nog thuis hoorden.
>
> Deze „oude grenzen" waren door de voorvaderen bij de verdeeling van het land vastgesteld. En dat wettige eigendom mocht niet willekeurig geschonden worden.

Vervolgens komt de toepassing:

> En hoe wordt nu tegenwoordig deze uitdrukking: „zet de oude palen niet terug" gebruikt?"
>
> Wanneer ik het eens beluister — nooit zooals de Bijbel haar bedoelt.
>
> Weet ge wat men er van maakt?
>
> Dit: „Voer niets nieuws in!"

En deze nuchtere opmerking:

> Ik begrijp de dragers van dit wapen niet. Waarom geldt dit alleen tegen de kerk? En niet tegen elke nieuw-modische dames-mantel of meisjeshoed?
>
> Waarom niet tegen elke nieuwerwetsche dorsch- of maaimachine? Waarom niet tegen elke nieuwe maatregel van de regeering? Of mag tegen de kerk elk wapen worden gebruikt?

De eigenwilligheid schippert met dit woord naar hartelust.

K. S.

BOEKBESPREKING

Oranje-uitgaven.

Van de vele grootere en kleinere geschriften, die ter gelegenheid van de herdenking van Prins Willems geboortedag zijn verschenen, ontving ons blad ook verschillende proeven.

Ze elk afzonderlijk te bespreken is niet wel mogelijk. Hoezeer verscheiden in omvang en bewerking, beoogen ze alle één doel, namelijk te wijzen op de eminente beteekenis, die de Vader des Vaderlands voor de wording van onze nationale vrijheid heeft gehad. En ieder op zijn wijze bereiken ze dat doel. 't Eene boekje is uitvoeriger, dan 't andere; veelal wordt de levensgeschiedenis van den Prins in regelmatige orde van feiten verhaald, maar ook worden soms bepaalde belangrijke momenten op den voorgrond gebracht; soms wordt meer in 't bijzonder 's Prinsen persoon bezien, elders speciaal zijn geloofskracht in 't licht gesteld. De meeste van deze uitgaven zijn bestemd voor de leerlingen der Christelijke scholen; hetzij als klasseleesboek, hetzij ter uitdeeling. En aan die bestemming beantwoorden ze door vlotten verteltrant, door prettige uitgave en veelvuldige illustratie.

Een groot werk is dat van P. de Zeeuw, De Eerste Oranje (uitg. La Rivière & Voorhoeve te Zwolle), 319 bldz. in omvang en met niet minder dan 80 illustraties verlucht. Indertijd, toen de eerste aflevering verschenen was, hebben we deze uitgave reeds aangekondigd, thans is het boek compleet. In 19 hoofdstukken behandelt de Schrijver de geschiedenis van den Prins, beginnend bij zijn vroege jeugd op den Dillenburg en eindigend bij zijn dood. Een inleidend hoofdstuk over het geslacht der Oranjes en een slotdeel over de nalatenschap van den Prins, zijn introductie tot en uitleiding uit de stof, die met kennis van zaken is bewerkt en op een onderhoudende wijze is verhaald. Alle accent valt op de beteekenis, die voor verleden en heden de Prins heeft gehad en de Schrijver zet klaar en duidelijk het beeld in het licht van 's-Prinsen geloofskracht en Godsvertrouwen.

Kleinere uitgaven zijn:

De Vader des Vaderlands door J. Lens (uitg. Oosterhaan & Le Cointre, Goes), een frisch geschreven en keurig uitgegeven boekje van 136 bladzijden met vele illustraties, waaronder ook allegorische prenten uit den eigen tijd van den Prins. De orde van vertellen is de chronologische, maar elk der hoofdstukjes geeft in een bepaald opschrift de karakteristiek van de geteekende ontwikkelingsphase;

Een heilt sonder vreesen door H. te Merwe (uitg. W. D. Meinema, Delft), met oorspr. teekeningen van Ir M. C. A. Meischke, dat in tien hoofdstukken geschreven is op motieven uit het Wilhelmus;

Prins Willem, Vader des Vaderlands, gedenkboekje ter herinnering aan den 400sten geboortedag van Prins Willem van Oranje, door W. G. v. d. Hulst (uitg. N.V. D. A. Daamen, Den Haag) met 64 illustraties, dat, op de wijze van v. d. Hulst, dat is suggestief, in 24 hoofdstukken het levensverhaal van den Prins vertelt;

Vierhonderd jaar Oranje door P. de Zeeuw (uitg. La Rivière & Voorhoeve, Zwolle) met vele illustraties, een korte, maar goede behandeling van al de Oranje-figuren en hun gezamenlijke beteekenis voor land en volk;

De Vader des Vaderlands door G. P. J. van Alkemade Jr, uitgave van de drie Geref. Jeugdbonden (Bondsbureau, Amersfoort, Steven v. d. Hagenlaan 12), bestemd voor jonge menschen van 12—20 jaar, modern uitgegeven en mooi geïllustreerd;

Prins Willem I door W. v. d. Akker (uitg. J. H. Kok, Kampen, een zakelijk-sobere vertelling van 's Prinsen leven, in 14 hoofdstukjes, keurig van vorm.

Al deze uitgaven — een deel slechts van de veelheid — zijn aanbevelenswaard. De keuze is dus wel moeilijk. Maar ieder vindt hier iets van zijn gading en naar zijn financiëele draagkracht, en, binnen de grenzen van eigen mogelijkheid, kan men op vruchtdragende wijze meedoen aan de verlevendiging van de herinnering aan den grooten Vaderlander, wien het nageslacht eerbiedige hulde verschuldigd is.

C. T.

KERKNIEUWS

GEREFORMEERDE KERKEN.

Beroepen te:

Wilsum (Gr. Bentheim): G. Schroeuwever te Campen (Gr. B.).

Aangenomen naar:

Tijnje (Fr.): Cand. H. Vos te Hoogeveen.

Afscheid van:

Capelle a. d. IJsel: J. v. d. Berg. Tekst: Hebr. 13:20.

Candidaten tot den H. Dienst.

Het adres van den heer S. D. Lankhuijzen, cand. aan de Theol. School te Kampen, is nu: Boven-Nieuwstraat 27, Kampen. Hij is bereid de Geref. Kerken des Zondags te dienen en een eventueel beroep in overweging te nemen.

— De heer J. Oranje, Bosch- en Vaartlaan 9 te Buitenveldert (Amsterdam-Zuid), Theol. cand. aan de Vrije Universiteit te Amsterdam, is door de Classis Amsterdam praeparatoir geëxamineerd en beroepbaar verklaard bij de Geref. Kerken in Nederland. Hij is gaarne bereid des Zondags deze Kerken te dienen en een beroep in overweging te nemen.

Hulpprediker.

Te Rotterdam-Zuid (Katendrecht) is door den Kerkeraad der Geref. Kerk de heer J. W. Tunderman, Theol. cand. te Rotterdam, benoemd tot hulpprediker.